

Marchelis Michielsz Boschouwer – imperiebygger eller svindler

Af

Kåre Lauring

Ostindisk Kompagnis første ekspedition til Ceylon under ledelse af Ove Gjedde i 1618 til 1622 blev en fiasko. Danmark fik hverken handelsaftaler eller besiddelser på Ceylon. Til gengæld lykkedes det Ove Gjedde at få overdraget byen Tranquebar på Indiens sydøstkyst, som Danmark beholdt indtil 1848.

Fiaskoen på Ceylon har historikere jævnligt tillagt kejseren af Ceylons hollandske ud-sending Marchelis Boschouwer. Han var en svindler, har man hævdet, der handlede uden beføjelser hjemmefra. I denne artikel prøver Kåre Lauring at nå frem til et lidt mere nuanceret syn på Boschouwer og hans optræden i forbindelse med ekspeditionen til Ceylon.

»Den ceylonesiske kejsers sendemand blev almindelig kaldet ambassadør. Han var meget stolt og hovmodig. I hans følge var en præst af ilde udseende, hans hår var sort og så langt, at det nåede ham til bæltestedet, samt et ungt menneske, der betjente dem begge. Til denne ambassadør blev jeg en dag af Grabow sendt i et ærinde, og jeg måtte da vente mindst tre timer uden for døren til hans logi. Da jeg så blev indladt, sad han og læste i en stor bog, forgyldt i snittet og på siderne. Jeg bukkede for ham, og han spurgte, hvem jeg var, i hvis tjeneste jeg stod, og hvad jeg ville ham. Jeg bad ham på junkerens vegne at ulejlig sig op på tøjhuset for at besigtige og udvælge de kobberkanoner, som han måtte ønske at føre med sig. Han svarede hovmodigt og gjorde mange ophævelser over Grabows budskab, men svarede dog, at han ville komme på slaget 1 efter middag. Før han gav mig tilladelse til at gå, lod han skænke akvavit for mig i et sølvbæger, hvilket smagte herligt, og derpå gik jeg bort med tak og reverens. Efter middag kom han med sin præst og sin tjener op til tøjhuset, og man slog porten op for ham som for kongen og for høje herrer. Men han besvarede kun denne høflig-

hed med hovmod og spot, og da tøjhusets befalingsmænd bukkede for ham, knejste han med hovedet og tog ikke sin hat af. Da han kom hen, hvor kanonerne lå i rækker nede i gården, slog han med sin stok og mærkede med kridt dem, han ville have. Derefter gik han hovmodigt bort, men da han var borte, blev der talt mange slemme ting om ham«¹.

Sådan blev han beskrevet af Jon Olafsson, bøsseskytte ved Christian IV's orlogsflåde. Ikke ligefrem nogen venlig beskrivelse – stolt, hovmodig og knejsende – nå ja, han havde en udmærket smag i brændevin, eller nok snarere genever, men bortset fra det, så var der tilsyneladende tale om en særdeles ubehagelig person.

Jon Olafsson kunne ikke lide ham. Det kunne den unge adelsmand Ove Gjedde heller ikke, da han i årene 1618 til 1622 ledede det Dansk Ostindiske Kompagnis første rejse til Indien og Ceylon, og på udrejsen havde fornøjelsen af »ambassadøren«s selskab.

Sådan har det været siden. Igennem 400 år har historikere haft forskellige opfattelser af Christian IV, af hans Ostindiske Kompagni, af Ove Gjedde og hans rejse til Ceylon og Indien, men et har de fleste kunnet enes om – »Den ceylonesiske kejsers sendemand« – en opblæst svindler og charlatan, der i november 1617 troppede op i Danmark, hvor han, godt hjulpet af falske fuldmagter og ammestuesnak om Ceylons rigdomme, fik drejet de danske planer vedrørende Ostindien bort fra et fornuftigt projekt om handel på Coromandelkysten (Østkysten af Indien), til fordel for mere luftige planer angående handel og alliancer med kejseren af Ceylon.

Sådan er det blevet fortalt, men hvem var han? Hvor kom han fra? Og hvordan blev han pludselig rodet ind i dansk kolonihistorie?

Historien starter i Asien. Den starter på Ceylon, og den præcise dato er lørdag den 15. november 1505, den dag portugiseren

Dom Lourenço de Almeida, søn af Dom Francisco de Almeida, det portugisiske ostindiske riges første vicekonge i Goa, ankrede op på Colombos red. Dom Lourenço var egentlig på vej til Maldiverne, men var blevet slået ud af kurs af en vestenstorm i Det indiske Ocean. Besøget fik ikke den store betydning i første omgang, men Ceylon blev placeret på europæernes verdenskort. Man havde bemærket øen, og ikke mindst havde man bemærket dens kanel, der gik for at være den bedste i verden. 13 år skulle der gå, før portugiserne vendte tilbage. Men da de kom med Lopo Soarez de Albagaria i spidsen for 17 skibe og ca. 850 soldater, var det for at blive².

Tidligere havde Ceylon været samlet i et rige ved navn Kotte med hovedstaden Colombo. Men da portugiserne kom, var Kotte gået i opløsning, og Ceylon var delt i 4 uafhængige kongedømmer samt en række mindre fyrstendømmer, hvoraf de fleste var underlagt et af de 4 kongedømmer.

Den nordligste del af Ceylon, der siden 1200-tallet havde været domineret af indvandrere fra Sydindien (Tamiler), havde efter løsrivelsen fra Kotte dannet kongedømmet Jaffnapatam. Syd for dette, ned langs vestkysten, lå resterne af det gamle Kotte med hovedstaden Colombo. Syd for Jaffnapatam og øst for Kotte lå kongedømmet Udarata, eller Kandy, som det også kaldtes efter landets hovedstad. Dette rige omfattede 3 fyrstendømmer langs med østkysten ved navn: Trincomalee, Batticaloa og Panava. Endelig lå syd-sydøst for Udarata kongedømmet Sitávaka.

Op gennem 1500-tallet kæmpede disse 4 lande om magten på Ceylon. Jaffnapatam med sin tamilske befolkning holdt sig lidt tilbage, men mellem de 3 andre afløste alliancer og krige hinanden i en uendelighed, altid i nye kombinationer, og efter 1518 med portugiserne som en ustabil og farlig femtepart.

Fra midten af 1500-tallet trådte Sitávaka, under en konge ved navn Máyadunné, frem som den stærkeste magt af de 4. Máyadunné var en stor feltherre, og efter hans død i 1581 fortsatte

hans søn Rájasimha i samme spor. Allerede samme år, han var kommet til magten, kastede han sig med hele ungdommens ildhu ud i en invasion af Kandy.

Felttoget gik godt, bedre end Rájasimha havde kunnet håbe på. Hovedstaden blev erobret og plyndret, mens kongefamilien flygtede ud til Trincomalee på østkysten. Derude blev familien ramt af en koppeepidemi, og snart var hele Kandys kongefamilie udryddet på nær en datter på 1 år.

Den lille pige blev via Jaffnapatam sendt til portugiserne i Colombo. De tog hende til sig, og under navnet Dona Catherina lod de hende opdrage i den katolske tro. Planen var selvfølgelig, at portugiserne gennem pigen kunne opretholde et arvekrav på Kandys trone³.

Heldet var med portugiserne. Rájasimha døde ung, havde ingen arvinger og snart begyndte hans store rige at falde fra hinanden. Portugiserne greb ind, og i 1594 rykkede en portugisisk hærstyrke mod Kandy, og med hæren fulgte den unge Dona Catherina.

Planen var god nok, men der gik kludder i den. En oprørsleder, Konappu Bandára, hvis far var blevet henrettet af Rájasimha, faldt over portugiserne, og i forvirringen lykkedes det ham at erobre den unge tronarving. Før det var gået op for portugiserne, hvad der egentlig var sket, havde han giftet sig med hende, og under navnet Vimala Dharma Súriya indsat sig selv som konge over et nyt og uafhængigt Kandy⁴.

Igen var der 5 aktører i spillet om magten på Ceylon, men det varede kun kort. Den 31. maj 1602 ankrede Joris van Spilbergen op ud for østkysten af Ceylon. Hollænderne var nået frem. Det evige magtspil havde fået en 6. aktør, og Kandy havde fået en allieret.

Van Spilbergen traf Vimala Dharma, som han fortalte om de nye hollandske kompagnier, der var blevet dannet for handel på Ostindien, og om de tanker man havde gjort sig om et stort forenet ostindisk kompagni. En tanke der blev realiseret den

20. marts samme år. Vigtigst var dog, at van Spilbergen kunne fortælle Vimala Dharma om den globale krig, hollænderne i snart 50 år havde kæmpet imod Spanien og Portugal⁵.

Nyheden om denne hollandske allierede omme på den anden side af kloden må have glædet Vimala Dharma. For van Spilbergen har der næppe været nogen tvivl. Holland og Kandy havde brug for hinanden.

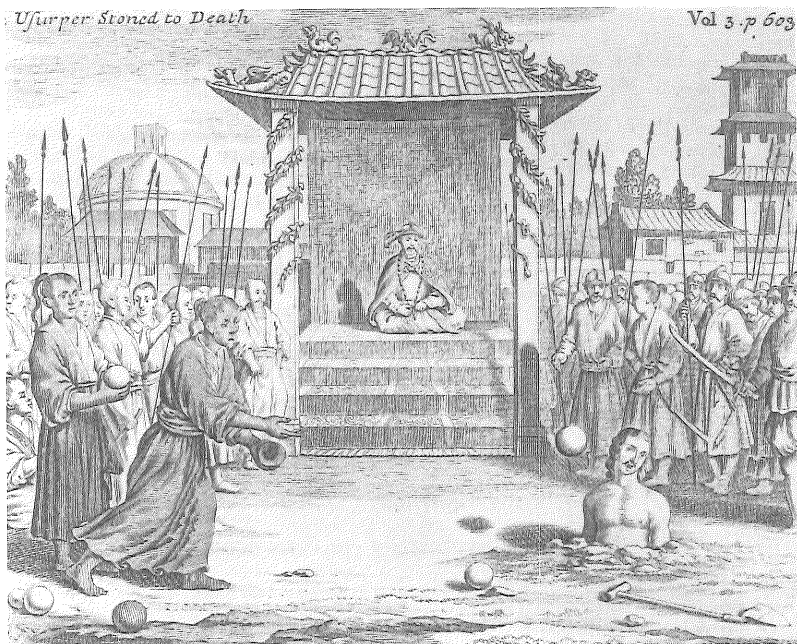
November samme år ankom den næste hollænder, Sebald de Wert, til Batticaloa på østkysten af Ceylon. Også Sebald de Wert kom i forhandlinger med Vimala Dharma, og det blev besluttet, at hollænderne skulle sende et hjælpekorps på 200 mand til Kandy, mod at hollænderne fik lov til at bygge en fæstning ved Pont de Galle på sydkysten af Ceylon. For som Sebald de Wert skrev hjem: »intet sted ville være bedre egnet for angreb på portugiserne, vi skal blot holde landets konge og befolkning som vore venner«⁶.

Lige det sidste havde de Wert lidt svært ved, for da han året efter returnerede med de lovede 200 mand, opstod der uoverensstemmelser mellem ham og kong Vimala Dharma. Det endte med, at de Wert og nogle af hans folk blev myrdet på stranden ved Batticaloa, og de overlevende hollændere flygtede ud på deres skibe og stod til søs⁷.

Mordet var en misforståelse, og det kom da heller aldrig til at spille den store rolle i forholdet mellem Kandy og Holland. Det skadede selvfølgelig heller ikke, at Vimala Dharma døde året efter, og nye folk kom til magten i Kandy.

Efter Vimala Dharma blev magten delt mellem den afdøde konges fætter Senarat Adassin og en fyrste, Prinsen af Uva, et distrikt i det sydøstlige Ceylon. Uoverensstemmelser mellem de to opstod dog snart, og det endte med, at Senarat lod sin konkurrent myrde. Dona Catherina måtte endnu en gang holde for, brylluppet mellem hende og Senarat blev holdt i 1609, hvorefter Senarat blev udråbt til konge af Kandy.

I Europa var 1609 året, hvor der blev sluttet våbenstilstand

Rajasimha, konge af Sitawaka, lader Vimala Dharma Suriyas far stene til døde med trækugler. Churchill's Collection of Voyages Vol. III. *Rajasimha, King of Sitawaka, has Vimala Dharma Suriya's father stoned to death with wooden balls. Churchill's »Collection of Voyages« Vol. III.*

mellem Spanien og Holland. I følge våbenstilstandskontrakten, der blev sluttet for en periode af 12 år, skulle Spanien, og dermed også Portugal, anerkende de 7 nordlige provinser af de forhenværende Spanske Nederlande som en selvstændig nation. Derudover, og i denne forbindelse mere vigtigt, blev det besluttet, at våbenstilstanden ikke alene skulle gælde i Europa, men også i Ostindien.

Den 30. januar 1610 lettede skibet »De Zwarte Leeuw« af Amsterdam anker og stod ud over Zuidersøens flade vand mod Nordøsøen. Skibet var ejet af det hollandsk-ostindiske kompagn

ni, Vereenigde Oost Indie Compagnie (VOC), grundlagt i 1602, og dets destination var Bantam på Javasiden af Sundastrædet.

Med om bord i »De Zwarte Leeuw« var underfaktor ved VOC, Marchelis Michielsz Boschouwer, og dermed er vi tilbage ved denne histories hovedperson, det senere »kejserlige sendebud til Danmark«.

Vi ved ikke, hvor i Holland han kom fra, eller hvornår han blev født, men rejsen med »De Zwarte Leeuw« har nok været hans første rejse til Ostindien, for vi har ingen oplysninger om ham fra før januar 1610.

Til gengæld ved vi en del om, hvorfor han blev sendt ud, for med sig havde »De Zwarte Leeuw« breve fra den hollandske regering og fra ledelsen af VOC til fyrster og allierede ude i Ostindien. Deri underrettede man dem om den våbenstilstand, der var indgået mellem Holland og Portugal. Det var, så vidt vi i dag kan efterspore, unge Boschouwers job at bringe den nyhed ud til Senarat af Kandy.

16. november 1611 nåede »De Zwarte Leeuw« frem til Bantam. Der gik Boschouwer om bord i jagten »Hazewind«, der førte ham til VOC's faktori i Masulipatam på Coromandelkysten. Derfra gik rejsen videre, og den 12. februar 1612, mere end 2 år efter at han var rejst hjemmefra, gik Boschouwer i land ved Kottiarum på østkysten af Ceylon⁸.

På det tidspunkt var der gode forbindelser mellem Senarat og hollænderne i Ostindien. Den 10. februar 1610 havde en hollænder ved navn Abraham Fonteyn, for anker ud for østkysten af Ceylon, modtaget et brev fra Senarat, hvori kongen bad hollænderne hjælpe ham med at drive portugiserne ud af Ceylon. Til gengæld for dette tilbød Senarat hollænderne, hvad de skulle bruge af kanel, ædelstene og forsyninger til deres skibe. Brevet var signeret »SRI Konge af denne ø Ceylon«⁹.

Den 30. marts fulgte svaret fra Fonteyn. Desværre, skrev han, var han ikke i stand til at hjælpe på nuværende tidspunkt, da

han kun havde et skib i området, men han tilbød at sende en ud-sending, Carolus van Lanoy, til Kandy, hvor han kunne holde Senarat orienteret om udviklingen og underskrive en traktat imellem Holland og Kandy¹⁰. Et par dage efter stod Fonteyn til søs, Lanoy blev tilbage, og den 31. april 1610 indgik han i Prinsen af Oraniens navn en traktat mellem Holland og Kandy.

I mellemtiden havde portugiserne ikke glemt deres arvekrav på Kandy. I august 1611 rykkede den portugisiske general Dom Jeronimo de Azavedo mod Kandy med en stor hær.

Endnu en gang blev hovedstaden Kandy erobret og plyndret, medens Senarat og hans hær blev sendt på hovedkulds flugt ud i junglen. Derude blev hæren reorganiseret, et modangreb sat i gang og de Azavedo måtte trække sig tilbage mod Colombo. Senarat kunne atter rykke ind i sin hovedstad, og hen på efteråret blev der sluttet fred¹¹.

Da Boschouwer ankom den 12. februar året efter, var der fred, men situationen var stadig spændt. Den 8. marts havde han sit første møde med Senarat, som han overdrog 2 breve. Det første, der var fra den hollandske regering, dateret Haag den 15. september 1609, fortalte om våbenstilstanden mellem Holland og Spanien-Portugal og om Spaniens anerkendelse af Hollands uafhængighed. Ikke mindst fik man fortalt, at hollænderne nu havde ret til at handle frit overalt på jorden. Underforstået: altså også med modtageren af brevet¹².

Det andet brev, der var fra Maurits, prins af Oranien, jarl af Nassau, fortalte også om krigen og våbenstilstanden. Derefter fortsatte brevet: »Vi mente det absolut nødvendigt ikke at gå med til den omtalte våbenstilstand, hvis ikke Deres Majestæt var inkluderet i den sammen med de øvrige af vore venner og allierede – så at vi, og alle vore venner og allierede ville opnå fuld frihed til at sende vore skibe til de lande, vi måtte ønske, uden at blive forulempet af portugiserne, og i det tilfælde at Deres Majestæt eller en anden forbundsfælle skulle blive angrebet af dem, vil vi dømme det, som var det et angreb på os selv«¹³.

Formålet med de to breve var at fortælle, at hollænderne i deres kamp imod portugiserne ikke kun havde kæmpet for sig selv, men lige så meget for sine venner og allierede. Nu efter at have vundet, tilbød man disse venner, at de ved at alliere sig med Holland kunne opnå samme frihed, som hollænderne havde gjort ved våbenstilstanden i 1609.

Beskeden blev opfattet, og Boschouwer kunne skrive hjem, at kongen havde været meget tilfreds. Han havde spurgt, om han nu også kunne stole på det, der stod i brevene, og Boschouwer havde svaret, at han kunne være sikker på, at hollænderne ville opfylde deres forpligtelser fuldt ud¹⁴.

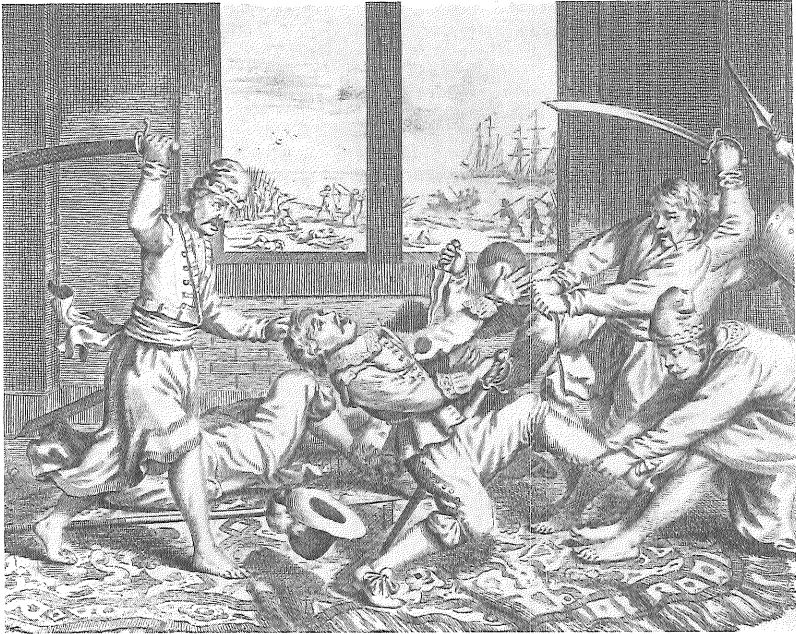
Senarat var overbevist. Da Boschouwer derefter fremlagde et udkast til en ny traktat mellem Holland og Kandy, tøvede han ikke længe, men underskrev den 11. marts en ny traktat på 46 punkter.

Af de mange punkter skal vi her kun nævne nogle enkelte: I følge traktaten skulle hollænderne, hvis portugiserne indledte et angreb på Kandy, komme til hjælp, med al den styrke de kunne opvise. Til gengæld for dette fik hollænderne lov til at bygge et fort ved Cottiarum¹⁵, derudover skulle 2 hollændere være medlem af kongens råd, og hollænderne skulle have monopol på eksporten af kanel fra Ceylon.

Da traktaten var indgået, gik Boschouwer i Senarats tjeneste, som den ene af de to hollændere i kongens råd, admiral over kejserens flåde og ikke nok med det, han blev udnævnt til prins af Migamawu, eller som det også kaldtes Negombo, et område nord for Colombo.

Kun få dage efter udnævnelsen indledte portugiserne et nyt felttog mod Kandy. Senarat blev igen slået, og det varede ikke længe, før Boschouwer og hans nye arbejdsgiver måtte søge tilflugt i junglen, medens portugiserne endnu engang drog hær-gende gennem landet.

Hjælp måtte skaffes, men det kunne vel ikke være vanskeligt med den traktat, Senarat lige havde lavet med hollænderne. Bo-

Mordet på Sebald de Wert ved Batticalao i april 1603. Churchills Collection of Voyages Vol. III. *The murder of Sebald de Wert at Batticalao in April 1603. Churchill's »Collection of Voyages« Vol. III.*

schouwer blev sat til at skrive til sine landsmænd, og med det brev startede han den række af begivenheder, der i november 1617 skulle føre ham til København.

I brevet, der var dateret den 28. marts 1612, fortalte Boschouwer om portugisernes angreb, og om hvor desperat situationen var. Ja om det så var hans nyligt erhvervede fyrstendømme, så var det nu erobret af fjenden. Hvis ikke der kom hjælp, forklarede han, ville Kandy og dermed resten af Ceylon snart være tabt for hollænderne. Dette ville være en katastrofe, for som han skrev om portugiserne: Når først de er ude af Ceylon, er de ude af Indien¹⁶.

Brevet blev opsnappet af portugiserne. Der kom derfor ingen hjælp fra Holland. I stedet lykkedes det Senarat at rejse nye hære, hvoraf en blev sat under kommando af Boschouwer, og med de tropper fik han igen drevet portugiserne ud af Kandy og tilbage mod Colombo.

Da fjenden var drevet ud, kunne man igen koncentrere sig om indenrigspolitikken. Ikke mindst arvefølgen, eller rettere kampen om samme. Den 22. august 1612 døde kronprinsen Astana Bandára, søn af Dona Catherina og Vimala Dharma. Snart gik rygtet, at kronprinsen var blevet myrdet, og at morderen var hans egen stedfar, Senarat, der ville gøre plads for sin søn, Kumara Sinha.

Om rygtet talte sandt er umuligt at sige. Dona Catherina troede på det, for da hun året efter blev syg, kaldte hun Boschouwer og prinsen af Uva til sit sygeleje og pålagde dem i tilfælde af sin død at være formyndere for resten af hendes børn. Hun sørgede meget over Astana Bandáras død og beskyldte åbenlyst Senarat for at have ladet kronprinsen myrde. Den 20. juli 1613 døde Dona Catherina¹⁷.

Også Senarat var syg, så alvorligt at statsrådet blev indkaldt. Den 18. august blev det besluttet, at Boschouwer og prinsen af Uva i tilfælde af Senarats død skulle overtage formynderskabet også for kronprinsen Kumara Sinha. I aftalen stod der bl.a.: »Det er derfor, at vi har udnævnt de 2 prinser til at være administratorer (efter vor død) ikke kun af riget, men også for vor arveprins under hans mindreårighed, med fuld myndighed til at styre riget..... Vi overgiver med disse gaver til de omtalte prinser, hele vort kongedømme, provinser og landområder for at blive regeret af dem under vor elskede søns mindreårighed«¹⁸.

I modsætning til Dona Catherina overlevede Senarat sygdommen og kunne igen overtage regeringen, så fuldmagten kom aldrig til at fungere i praksis.

Samme år planlagde portugiserne et nyt felttog mod Kandy.

Den tidligere chef for styrkerne på Ceylon Dom Jeronimo de Azavedo var i september 1612 blevet udnævnt til vicekonge i Goa, og han planlagde nu at få gjort endelig op med arvefjenden Kandy. Situationen var truende, så det blev besluttet at sende en udsending til hollænderne i Indien for at bede om hjælp, hvad man ifølge traktaten af 11. marts 1612 mente at have krav på.

De Azavedos felttog blev aldrig til noget. Kort før det skulle starte, kom der kontraordrer fra Madrid. Philip den III af Spanien-Portugal ønskede fred med Kandy, så i stedet for krig blev de Azavedo beordret til at forhandle en ny fredsaftale. Disse forhandlinger kom der ikke meget ud af, men endnu en gang var Kandy reddet.

I mellemtiden sad udsendingen fra Kandy i Indien, hvor han ventede på svar fra hollænderne. Brevet med anmodningen om hjælp var blevet sendt til Bantam, og ikke før den 16. januar 1615 kunne den nyudnævnte »visitadeur« for de hollandske faktorier på Coromandelkysten, Hans de Haas, give et svar¹⁹.

Det fortalte, at Hans de Haas var sendt på rundrejse for at undersøge, hvorledes hollænderne kunne hjælpe deres venner og allierede i kampen mod portugiserne. Det var hjælp på langt sigt, man hentydede til, for lige her og nu kunne man desværre ikke hjælpe, da man havde sendt Senarats brev videre til Bantam, hvorfra man endnu ikke havde modtaget svar: »Så Deres Majestæt må have tålmodighed. Jeg er ikke i tvivl om, at et svar snart vil blive modtaget, og så skal vi ikke undlade at adlyde de ordrer, der vil blive givet os«. Endelig bad man om, at Boschouwer måtte blive sendt til Indien så hurtigt som muligt, så man fra ham kunne få forklaret situationen²⁰.

Marts 1615 nåede brevet frem til Senarat, der skrev: »De breve, som jeg har modtaget vil blive overholdt og opfyldt så hurtigt som muligt i følge deres indhold. Hvis de er til at stole på, vil jeg yde fjenden den kraftigste modstand indtil den lovede assistance når frem«²¹. Senarat holdt sig til traktaten af 11.

marts 1612. Hans de Haas havde ikke henvist til nogen traktat. Han havde kun skrevet, at han ville følge de ordrer, han fik. Underforstået: Hvad de så end måtte være.

9. maj 1615 forlod Boschouwer Ceylon og satte over til Tierpopliere på Coromandelkysten. Med sig havde han svaret fra Senarat. Efter et kort ophold i Indien rejste han sammen med Hans de Haas til Bantam for at forelægge sagen for generalguvernør Gerhard Reynst, den øverste chef for alle hollændere øst for Kap Det Gode Håb. Da de nåede frem til Bantam, var Gerhard Reynst imidlertid død. Der var derfor ingen, der kunne tage stilling til spørgsmålet vedrørende hjælp til Kandy, og Boschouwer besluttede at rejse hjem for at skaffe hjælp.

I Holland forelagde Boschouwer problemet for den øverste ledelse af VOC, men uanset hvad man havde skrevet til Senarat i 1609, og uanset hvad der stod i traktaten af 11. marts 1612, var der ingen hjælp at hente.

Det er hævdet, hvad vi senere skal vende tilbage til, at afslaget skyldtes mistillid til Boschouwers person, men det er næppe rigtigt²². Siden grundlæggelsen af VOC i 1602 havde hollænderne kæmpet imod portugiserne overalt, hvor de havde mødt dem: I det Røde Hav, i Mocambique, i Goa og på Malaccahalvøen. De havde fået opbygget deres eget net af faktorer og handelsruter til afløsning af det portugisiske. Samtidig havde de hjemme været optaget af befrielseskrigen mod Spanien.

Man havde fået hjælp, direkte og indirekte, fra det engelske søsterkompagni East India Company (EIC) og fra den engelske stat, der i 1588 i slaget mod Den store Armada havde sænket store dele af den spanske flåde. Bortset fra den hjælp var det stadig først og fremmest hollænderne, der knækkede ryggen på den portugisiske verdenshandel, men det havde ikke været sejr alt sammen.

I 1615, det år Boschouwer rejste fra Kandy, havde Holland for anden gang tabt en belejring af det portugisiske faktori i Malacca. Forholdet til EIC var ikke mere så godt, som det havde

været. Krig var på vej, og i årene efter lykkedes det VOC at drive englænderne bort fra Molukkerne og Java, på hvis nordkyst generalguvernør Jan Pieterzoon i 1619 grundlagde det fremtidige hollandske hovedkvarter: Batavia. VOC havde altså andet at se til end en usikker alliance med kongen af Kandy. Og så på Ceylon! I modsætning til alle andre områder det eneste sted, hvor portugisernes magt i de år stadig var for opadgående.

Holland ville ikke hjælpe, og han måtte igen på farten. I november 1617 dukkede Marchelis Michielsz Boschouwer op i Danmark.

Han var ikke den eneste hollænder, der kom til Danmark i de år. Der var kommet en del. Folk der havde set, eller i det mindste havde hørt, og derfor kunne fortælle om verdenshavernes erobring, opdagelsen af nye lande, sølvet på den anden side af Atlanten, krydderierne og ædelstene hinsides Kap Det Gode Håb, rigdomme der bare lå og ventede på dem, der gad bukke sig og samle dem op. Kunne Danmark-Norge holde sig uden for det? Havde man overhovedet råd til at holde sig udenfor?

I 1615 lykkedes det 2 hollændere Jan de Willem og Herman Rosenkrantz at gøre den altid foretagsomme Christian IV interesseret i at oprette et kompagni for handel på Ostindien. Den 16. marts 1616 udstedtes på Antvorskov et åbent brev om, at man i København måtte stifte et kompagni for handel: »I Det Magellanske Hav og Strædet omkring Capo de Bona Speranza (Kap Det Gode Håb min anm.) samt paa alle de ostindiske Lande og Provinser, hvor indianske Konger og Herrer ville være til stede for Handel og Commercier«²³.

Monopol på al handel øst for Kap Det Gode Håb helt over til Amerika! En ordentlig mundfuld for et nystartet kompagni med en aktiekapital på kun 188.000 rigsdaler (rdl.). Til sammenligning kan nævnes, at VOC i 1602 var startet med en aktiekapital på 6.459.588 floriner²⁴.

I det hele taget gælder det, at den tid var ikke smålig, når den delte handelsområder ud til sine monopolkompagnier. Man delte ud med rund hånd af en verden, som man knapt kendte eller anede størrelsen af. En flot slåen ud med hånden, men også en håndbevægelse, der fik rodet kompagnierne og dermed modernationerne ind i lokalpolitikken de særeste steder på kloden og gøre atlasset til et meget flittigt brugt opslagsværk i senere tiders regeringer og parlamentariske forsamlinger.

Foreløbig var kompagniet grundlagt. Man havde også fået et mål, Coromandelkysten, hvor en anden tilrejsende hollænder, Roland Crappé, havde gode forbindelser til Nayaken af Tanjore. Også Roland Crappe havde tidligere arbejdet for VOC. Han var startet som kahytsdreng men havde arbejdet sig op. I Indien havde han været 7 gange²⁵.

Alt var således planlagt, da Marchelis Michielsz Boschouwer, eller »de Boschouwer« som han nu kaldte sig, i november 1617 dukkede op på Frederiksborg Slot.

Dagen efter sin ankomst var han i audiens hos Christian IV, fortalte hvem han var, hvor han kom fra, og ikke mindst fortalte han om situationen på Ceylon. Om hvorfor han var blevet sendt til Europa, og hvordan hollænderne ikke havde villet holde deres løfter til Senarat. Det var derfor, han nu var kommet til Danmark for at søge hjælp til sin betrængte herre.

Boschouwer fortalte. Det har sikkert været værd at høre på, og Christian IV har lyttet. Den 16. oktober havde han fået en opfordring til at indskyde 25.000 rdl. i Ostindisk Kompagni²⁶. Det var mange penge at investere i et usikkert handelsforetagende på den anden side af jorden, men her var en mand, der kom direkte derovre fra, som kendte den nuværende situation og de muligheder, der var i den.

Boschouwer var udsendt som ambassadør for kejser Senarat af Ceylon, og for at vise hvor meget Senarat stoled på ham, fremdrog han en fuldmagt, som kejseren havde givet ham med dateret: »Udi den kejserlige lejr i Dombra den 22. marts 1615«.

Fuldmagten fortalte, at eftersom hollænderne havde brudt deres løfter om hjælp til Kandy, så følte Senarat sig fri til at forhandle med andre magter om hjælp. Hollænderne skulle fra nu af være at anse som: »Fjender og troløse folk« og prinsen af Negombo havde fået: »Fuldmagt og myndighed at handle med andre konger, prinser, potentater på de vilkår her forne er formelte, eller om nogen anden vilkår på at anrette og dermed udi vores magt underskrive og besværgе, for en tid lang eller til evig tid«²⁷.

Christian IV var overbevist. Den 30. marts 1618 sluttedes i København en traktat mellem Christian IV af Danmark-Norge og kejser Senarat Adassin af Ceylon. Traktaten indebar et 7-årigt forbund mellem Danmark-Norge og Ceylon. Den dansk-norske konge skulle komme Senarat til hjælp med et fuldt udrustet skib og 300 hjælpetropper, ikke så meget, forstår man mod portugiserne som mod kejserens egne oprørske undersåtter²⁸. Til gengæld for hjælpen ville Ostindisk Kompagni få 12 års monopol på handelen på Ceylon. Derudover blev det aftalt, at kejseren skulle betale udgifterne i forbindelse med udrustningen og afsendelsen af skibet. Den 30. oktober 1618 undertegnede Boschouwer derfor i kejserens navn en obligation på 94.449 rdl. og 3 ort for udrustningen af 1 orlogsskib. Penge som ville blive betalt tilbage, når de danske skibe nåede frem til Ceylon²⁹, sammen med de 5.371 rdl. og 3 skilling, som Boschouwer havde lånt af Ostindisk Kompagni under sit ophold i Danmark³⁰. Så havde Roland Crappé oprådt mere tillidvækkende, for han var gået ind i kompagniet som aktionær med et indskud på 7.185 rdl.³¹.

Ved siden af forhandlingerne med kongen havde Boschouwer også ført forhandlinger med Ostindisk Kompagni om oprettelsen af et ceylonesisk kontor. Den 2. august 1618 nåede man til enighed om spørgsmålet. Et forenet Dansk-Ceylonesisk Ostindisk Kompagni blev dannet, hvori kongen af Danmark-Norge og kejseren af Ceylon ejede hver sin halvdel. Dette forenede kompagni skulle ledes af 2 præsidenter og 12 direktører.

Boschouvers segl under den ikke ratificerede traktat af 30. marts 1618 mellem kejser Senarat af Ceylon og Christian IV. (Rigsarkivet, København). *Boschouwer's seal under the non ratified treaty of March 30th 1618 between Emperor Senarat of Ceylon and King Christian IV. (Rigsarkivet, Copenhagen).*

Glemte var Coromandelkysten med dens rige handelsmuligheder. Glemte var Nayaken af Tanjore. Roland Crappé var stadig med, men da han den 18. august 1618 stod Sundet ud som chef om bord i kompagniets, og dermed Danmark-Norges, første Ostindiefarer, jagten »Øresund«, var destinationen ikke Tanjore men Ceylon.

Crappé selv var udnævnt til generaldirektør for kompagniets

afdeling på Ceylon. Præsidenten for Ceylon afdelingen, eller for at være helt præcis, den arvelige præsident, var Boschouvers nyfødte søn. Han hed Christian, opkaldt efter sin gudfar Christian IV. – Jo! – Boschouver kunne sælge sin sag.

Ialt udsendte kompagniet 3 skibe. Jagten »Øresund«, der var afsejlet, foruden skibene: »Christian« og »København«. Med som eskorte var to orlogsskibe: »Elefanten« og »David«. Chef om bord i »David«, det skib der efter ankomsten til Ceylon skulle stilles til rådighed for kejseren, var Boschouver. Men skibet var stadig undergivet dansk myndighed, hvad det ville være, indtil de 94.449 rdl. og 3 ort var blevet betalt³².

Chef om bord i »Elefanten«, og chef for hele flåden, var den kun 24-årige Ove Gjedde. Han var adelig, havde gået på Sorø Akademi og siden på diverse universiteter ude i Europa. 1616 var Ove Gjedde med kansler Christian Friis Borrebys hjælp blevet ansat i Danske Kancelli, medens det var efterfølgeren kansler Christian Friis Kragerup, der havde fået ham ansat som leder af togtet til Ceylon.

Ove Gjedde var ung, uerfaren og havde hverken forstand på sømandskab eller handel. Med sig på rejsen, i diverse ledende stillinger, fik han en række unge adelsmænd, om hvem man må sige, at de som deres chef mere var valgt på grund af afstamning end på evner og erfaring.

I følge oktrojen var Ostindisk Kompagni stærkt inspireret af VOC. Flere af oktrojens enkelte punkter var da også direkte oversættelser af punkter i det hollandske kompagnis oktroj³³. Men at sætte unge mennesker, hvis eneste anbefaling var at være adelige i spidsen for rejsen, var ikke hollandsk inspireret. Det hørte mere hjemme i de portugisiske eller spanske handelskompagnier.

Hverken i VOC eller i EIC var der nogen, der kom frem på grund af adel. Der gjaldt dygtighed, erfaring og evner. Hvis forbindelser spillede ind, hvad de selvfølgelig gjorde, var det forbindelser inden for handelsstanden, der talte, ikke adelen.

Ledelsen var adelig, men om bord i skibene var også Boschouwer, der var startet som underfaktor ved VOC. Chef om bord i »Øresund« var som nævnt tidligere Roland Crappé, der var startet som kahytsdreng, og de to var ikke de eneste hollændere, der var med, der var flere, sø- og handelsfolk, der havde arbejdet sig op, havde været omkring og som kendte deres eget værd. Folk som repræsenterede en ny tids selvbevidste handelsstand, og som ikke lod sig dupere af en adelstitel eller to. Det er vigtigt for forståelsen af det, der skete på Ceylon og i Indien, at man er klar over den forskel i baggrund, som flere af de ledende folk havde.

Vi kan også nævne Ove Gjeddes ikke særligt smidige temperament. Men det skal også nævnes, at Boschouwer optrådte, som om han allerede var chef på et skib, der tilhørte kejseren af Ceylon, hvad det aldeles ikke gjorde, derom efterlod instruksene ingen tvivl. Indtil de 94.449 rdl. og 3 ort var betalt, tilhørte skibet Christian IV, hvilket var Ove Gjeddes pligt at gøre opmærksom på.

Der var derfor indbygget svære problemer i det mandskab, der den 14. november 1618 stod ud af Sundet på vej mod Ceylon. Det varede da heller ikke længe, før uro og ballade hørte til dagens orden. Og hvad der var mere uheldigt: Et solidt fjendskab var grundlagt mellem Ove Gjedde og Marchelis de Boschouwer.

Under opholdet i Taffelbayen ved Kap Det Gode Håb prøvede Boschouwer og nogle af de andre hollændere at smugle breve om bord i engelske skibe for hjemadgående. Breve hvor man i solide og jævne vendinger sagde sin uforbeholdne mening om rejsen, den danske sømands evner i al almindelighed og om togtets leder Ove Gjedde³⁴.

Desværre for afsenderne fik Ove Gjedde fat i de fleste af brevene. Hvad han læste i dem gjorde ikke hans humør bedre. Det blev Boschouwers heller ikke, da han fik at vide, at hans breve var mellem de opsnappede.

Resultatet var, at da skibene den 5. august 1619 stod ud af Taffelbayen, var de to om muligt endnu længere fra hinanden, end de havde været, da man den 8. juli var sejlet ind i Taffelbayen. Efter afsejlingen prøvede Boschouwer da også at stikke af fra flåden med »David«, men han blev indhentet. Det hjalp ikke meget, for »David« stak snart af igen, og denne gang blev den ikke indhentet.

16. maj 1620 fik man endelig kending af Ceylon, og den 18. maj kastede »Elefanten« og »Christian« anker ud for et sted ved navn Panava på østkysten af Ceylon få mil fra havnebyen Batticalao.

Nyhederne, man fik efter ankomsten, var lidt blandede. Kejseren viste det sig: »Havde accorderet med de portugisiske 3 år tilforn; item at kejseren, som de kaldte kongen af Candia, ikke var den fornemmeste konge i landet. At vores jagt var taget af de portugisiske på kysten af Coromandel, og at de tilforn havde taget 5 portugisiske champagner med arrack, og at kaptajnen og 13 mand levede«³⁵.

Med jagten mentes »Øresund«, som Roland Crappé havde været chef for. Han havde for egen regning ført krig imod portugiserne, men var blevet overrumplet. »Øresund« var blevet jaget på grund, hvorefter Roland Crappé og 13 af hans folk var undsluppet til Tanjore, hvor Nayaken havde taget dem under sin beskyttelse.

Den 24. maj nåede »David« og »København« frem. Styrmanden fra den sidste kom om bord i »Elefanten« og fortalte, at Boschouwer, der havde været alvorlig syg allerede under opholdet i Taffelbayen, 8 måneder tidligere var afgang ved døden i Stephan von Hagens Bay, hvor »David« havde lagt ind for at få friske forsyninger³⁶.

Roland Crappés mission hos kejseren var slået fejl. Crappé selv og hans folk sad i Tanjore. Marchelis de Boschouwer, den mand der på kejserens vegne havde lavet aftalen med Christian IV, var død. Det var alvorlige nyheder at få på én gang, og hvad

Ove Gjedde ikke vidste, men snart skulle finde ud af, så var strømmen af overraskende nyheder kun lige begyndt.

Foreløbig havde Ove Gjedde et fuldt udrustet skib med 300 mand, hvoraf en del dog var døde på rejsen. Han havde en aftale om, at kejseren mod at betale 94.449 rdl. og 3 ort skulle overtage skibet, så foreløbig valgte han at fortsætte som planlagt.

Fra Panava sejlede Gjedde nordpå langs med kysten til Palligamme. Derfra skrev han til Senarat, at han som aftalt mellem Christian IV og Marchelis de Boschouwer var ankommet til Ceylon med: »5 vel monterede skibe og folk« og han: «Begierede derfor, at han saaledes det ville forordne, at den udlovede summa efter contracterne ved første lejlighed måtte blive erlagt»³⁷. Derefter stod Gjedde igen nordpå ca. 100 kilometer til bugten ved Trincomalee, hvor man igen kastede anker.

Den 24. juni ankom udsendinge fra kejser Senarat med svar på Gjeddes brev. Hvad de havde at meddele var endnu en ubehagelig overraskelse. 3 år tidligere var Senarat blevet tvunget til at slutte fred med portugiserne. Det var derfor tvivlsomt, om han nu var interesseret i hjælpen fra Danmark-Norge. Men derfor ville udsendingene da godt vide, om danskerne, hvis det blev aktuelt, nu også var stærke nok til at besejre portugiserne.

Det spørgsmål var der ikke noget at sige til, for Gjedde var ankommet med 2 orlogsskibe og adskilligt færre end 300 mand, idet en del var døde på rejsen til Ceylon. Til sammenligning kan nævnes at portugiserne 100 år tidligere var ankret op på Colombos red med 17 skibe og 850 mand. Og de var ikke blevet svagere siden dengang.

Gjedde valgte da også at overhøre spørgsmålet og meddelte, at først skulle traktaten af 30. marts 1618 ratificeres så: »Skulle vi vel vores bedste anvende kejserens fjender efter forbunds gemæs at contrariere og modstå«. Til det svarede udsendingene, at deres herre ville holde, hvad hans gesandt havde »contracteret«, men om nogen betaling »vidste de intet at sige«³⁸.

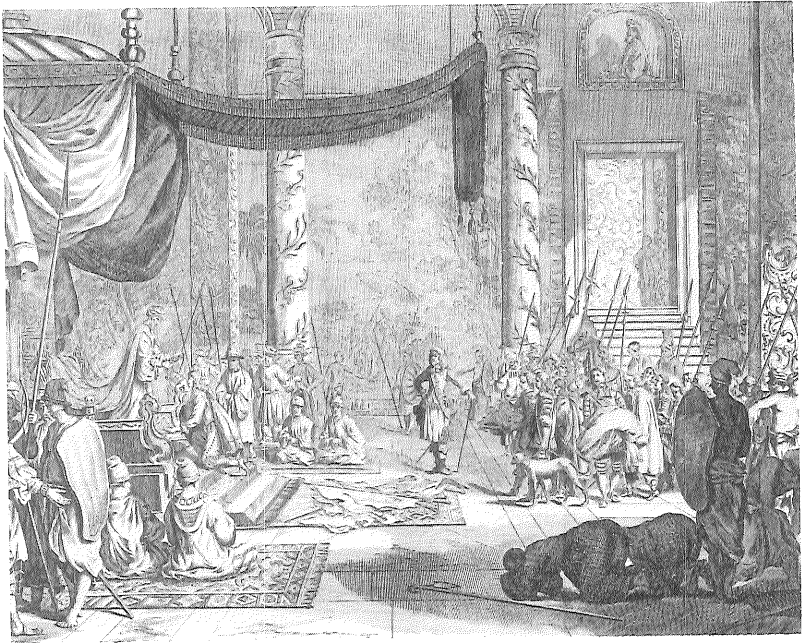
En sådan sum, fortalte de næste dag, var kejseren slet ikke i stand til at betale, for landet var, hvad Boschouwer også havde vidst, da han rejste, fuldstændigt ødelagt af de mange krige og oprør.

Det endelige svar fra Senarat indløb den 28. juli. Kejseren meddelte, at Boschouwer havde haft fuldmagt til at lave en aftale med Holland eller en anden venligtsindet nation. I følge fuldmagten skulle Holland, eller den anden nation, når de havde drevet portugiserne ud af Ceylon, have ret til to fæstninger med tilhørende havne. En sådan aftale, fortsatte kejseren, kunne Danmark også få. Den aftale Boschouwer havde lavet i København, ville kejseren under ingen omstændigheder hænges op på. Boschouwer havde ikke haft tilladelse til at indgå en sådan aftale, den fuldmagt, han havde vist frem i København, var falsk. Han havde selv lavet den, og kejseren var derfor heller ikke bundet af nogen aftale om betaling³⁹.

6. august tilbød kejseren, at Danmark kunne få to fæstninger, en havn i Trincomalee, et faktori i byen Kandy og monopol på landets kanelhandel. Gjedde stod fast og forlangte, at kejseren overholdt den oprindelige traktat af 30. marts 1618. Hvis ikke, skrev Gjedde tilbage, ville der råde fjendskab mellem Danmark og Kandy⁴⁰.

Efter at Gjedde havde afsendt sit svar, var situationen spændt, og det blev derfor besluttet, at Gjedde skulle rejse ind i landet for personligt at forhandle med kejser Senarat.

Den 16. august nåede Gjedde frem til byen Venthanen, i dag Makiyangana ca. 40 kilometer øst for Kandy⁴¹, hvor mødet med Senarat fandt sted. Dagen efter var Gjedde i audiens, hvor han fik lejlighed til at forklare, hvad det var, Boschouwer havde skrevet under på i København. Senarat lyttede men meddelte derefter, at han ikke kunne forstå, hvordan hans gesandt: »Falskeligen havde handlet, foruden hans befaling, og ingen persuasion kunne hjælpe; uanset jeg også sagde, at enhver kunne vel se og vide, at kejseren selv patentet havde underskrevet og for-

Den hollandske general Gerhard Hulst i audiens hos Senarats søn og efterfølger, Rajasimha II, kejser af Ceylon, konge af Kandy. Churchills Collection of Voyages Vol. III. *The Dutch general Gerhard Hulst in audience with Senarat's son and successor Rajasimha II, Emperor of Ceylon, King of Kandy. Churchill's »Collection of Voyages« Vol. III.*

seglet, efter hvilket min herre hannem denne succurs havde tilsendt, endog han da sagde, at hans afdøde gesandt den falskelighern havde ladet gøre; begærede jeg endelig min afsked«⁴². Så pludselig ved middagstid meddelte Senarat, at han alligevel ville overholde traktaten, ikke for hans gesandts skyld: »Som falskeligen imod hans befaling havde handlet, men for det venskab min Herre på hans brev havde bevist«⁴³.

Senarat tilbød desuden, at Gjedde kunne overtage Boschouvers fyrstendømme og titler som prins af Negombo og admiral over søen. Men Gjedde betakkede sig, det eneste han ønskede var, at kejseren ville overholde traktaten af 30. marts 1618.

Så skiftede Senarat igen mening og meddelte, at han ikke ville betale de 94.449 rdl. og 3 ort. Hans gesandt havde handlet uden beføjelser, og derfor hverken ville eller kunne han overholde traktaten. Gjedde prøvede igen at overtale ham, men kejseren stod fast på sit og svarede, at han ville gå med til at give danskerne en aftale magen til den, han havde tilbudt hollænderne. Hvad der derefter skete er lidt usikkert, men øjensynligt opgav Gjedde at forhandle videre, for den 22. august afsluttedes i Venthanen en ny traktat mellem Kandy og Danmark-Norge.

I følge den traktat skulle der herske evig fred mellem Danmark-Norge og Kandy. Den dansk-norske konge fik området Trincomalee med ret til at bygge en fæstning. Kongen af Kandy lovede, at han ville sende byggematerialer samt 697 soldater og håndværkere foruden fødevarer og andre forsyninger til fæstningens drift. Til gengæld fik Danmark-Norge første ret på at aftage varer fra Kandy. Det drejede sig først og fremmest om kanel, men traktaten nævnte også arrak, kardemomme, voks, peber, krystal, elefantstødtænder, ædelstene og perler.

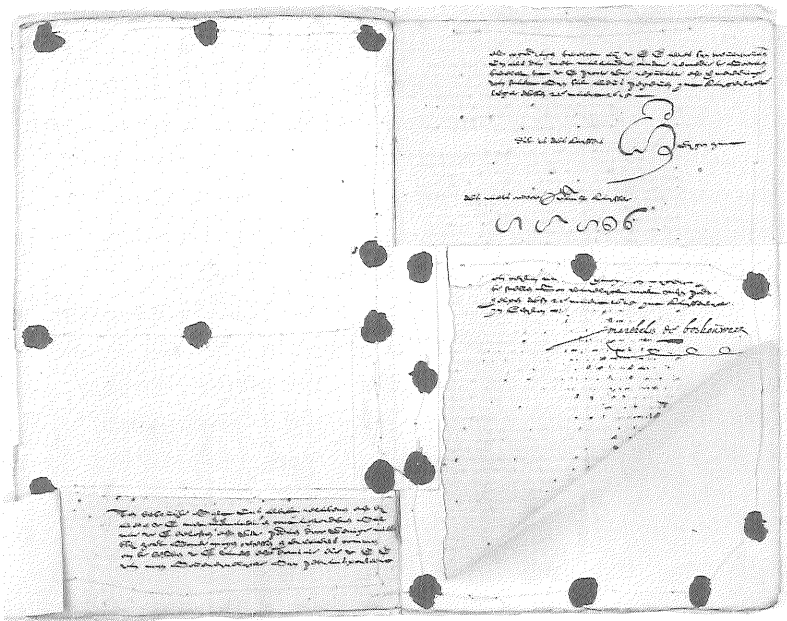
Efter at have underskrevet traktaten rejste Ove Gjedde tilbage til Trincomalee. Derfra afsejlede han den 7. september til Indien, hvor han den 19. november underskrev en traktat med Nayaken af Tanjore, der overdrog byen Tranquebar til det danske Ostindiske Kompagni. Traktaten gjaldt for 2 år, men Danmark kom til at beholde byen indtil 1845.

Traktaten, som Gjedde underskrev på Ceylon, kom der ikke noget ud af. Bygningen af fæstningen kom aldrig rigtig i gang, den lovede hjælp dukkede ikke op. Da Gjedde den 1. juli 1621 lettede anker fra Trincomalee og stod hjemover, var aftalen med Senarat ikke officielt opgivet, men traktaten blev aldrig ratificeret, og der kom aldrig mere ud af den. Danmarks fremtid i Asien lå i Tranquebar, og det var alle parter tilsyneladende godt tilfredse med.

Resultatet af det hele blev, at Ostindisk Kompagni erhvervede en handelsplads på Coromandelkysten. Det resultat var

mere Roland Crappés fortjeneste. Rejsen til Ceylon derimod, det der var Gjeddes hovedopgave, blev en total fiasko, men hvorfor?

Lige siden Ove Gjeddes hjemkomst i april 1622 har der stort set været enighed om, at når togtet til Kandy slog fejl, så skyldtes det kejser Senarats udsending Marchelis Michielsz de Boschouwer – en svindler der med en falsk fuldmagt og løs snak havde lokket Christian IV med på en traktat med et indhold og mål,

Boschouwers fuldmagt af 24. marts 1615. Fuldmagten, der her ses slået op, er måske falsk ligesom seglet, men i alle tilfælde er der tale om en omhyggeligt udarbejdet, lukket, sammensyet og forsejlet skrivelse, der skulle sprættes op, før man kunne læse den. (Rigsarkivet, København). *Boschouwer's power of attorney from March 24th 1615. This document, portrayed here folded out, may be false like the seal, but it is nevertheless a meticulously executed document, closed, sewn together and sealed so that it had to be slit open before it could be read.* (Rigsarkivet, Copenhagen).

han slet ikke havde fået bemyndigelse til at indgå. – Er denne opfattelse rigtig? Var Boschouwer en svindler? Var Senarat? Eller var Ove Gjedde?

Lad os først få klarlagt, hvad der egentlig var sket i Kandy i perioden fra Boschouwer i marts 1615 forlod landet, og til Ove Gjedde den 18. maj 1620 kastede anker ud for Panava.

Året efter at Boschouwer var rejst, i september 1616, udbrød der oprør imod portugiserne i provinsen Sabaragamuwa i det sydlige Ceylon. Oprøret blev hurtigt slået ned, men i december fulgte et nyt oprør i provinsen Syv Korale, og det oprør var ikke helt så nemt at få bugt med. Oprøret i Syv Korale blev ledet af en tidligere palankinbærer i portugisisk tjeneste: Nikapitiya Bandara kaldte han sig, efter en prins af Sitawaka der var død nogle år forinden.

Nikapitiya fik samlet sig en hær på omkring 20.000 mand. Senarat sendte ham et hjælpekorps på 2.000 mand. En anden fyrste, Antonio Barretto, rejste støtteoprør i provinsen To Korale. Også oppe i Jaffnapatam rejste der sig et oprør, og her blev oprørerne støttet af Nayaken af Tanjore, der sendte en ekspeditionsstyrke på 5.000 mand til Jaffnapatam.

Nikapitiyas oprør var fulgt af success. Så meget at han i 1617, for dels at leve op til successen, men også for at underbygge drømmen om, at han nedstammede fra Sitawakas gamle kongeslægt, lod sig udråbe til kejser. Ikke nok med det, i et brev til Senarat meddelte han, at da de nu var blevet en slags kolleger, ville han finde det passende, hvis Senarat ville sende ham den ene af sine to koner. Senarat svarede ved at kalde sit hjælpekorps hjem. Derefter skrev han til Barretto, forklarede ham sagen og bad ham som støtte trække sig ud af oprøret.

Barretto så anderledes på det. For ham var oprøret imod portugiserne det vigtigste, ikke et ligegyldigt skænderi imellem Senarat og Nikapitiya. Det kunne man ordne, når portugiserne var smidt ud. Han nægtede derfor at trække sig ud og gjorde sammen med Nikapitiya nu også oprør imod Senarat. For at

give oprøret arvemæssig vægt, hentede de en prins, Máyadunné, ud af Sitawakas gamle kongeslægt, over fra Tanjore, hvor han havde været i landflygtighed. Det blev nu bestemt, at når portugiserne og Senarat var smidt ud, skulle Nikapitiya være konge af Kotte og Máyadunné af Kandy.

Krig imod portugiserne og nu også oprør. Et oprør der snart fik erobret flere af hans sydlige og østlige områder, der i blandt provinserne Trincomalee, Batticalao og Panava. Senarat var truet, nogle af fjenderne måtte skilles ud. Fredsfølere blev sendt til portugiserne, og den 24. august 1617 undertegnede Senarat en fredsaftale mellem Portugal og Kandy. Ifølge aftalen skulle portugiserne anerkende Senarat og hans slægt som retsmæssige konger over Kandy med tilhørende provinser, hvilket indbefattede de 3 provinser østpå, som nu var under Barretto. Til gengæld for det skulle Senarat anerkende portugisernes overherredømme og betale en årlig afgift til dem.

Da Ove Gjedde ankom i maj 1620, var der 3 oprør på Ceylon, men på det tidspunkt havde portugiserne fat i den lange ende, og oprørerne var ved at blive slået ned. I 1618 var Nikapitiya blevet slået og havde søgt tilflugt i Jaffnapatam. Op langs østkysten var en portugisisk hærstyrke lige i hælene på Barretto og Máyadunné. Den sidste havde da også søgt forbindelse med danskerne og bedt om hjælp, men Ove Gjedde havde meget fornuftigt afslået og svaret: »Men jeg lod hannem svare og sige, at vi hverken kunne eller ville handle med nogen anden end kejseren«⁴⁴.

Da Boschouwer forlod Ceylon, var øen altså plaget af oprør dels mod portugiserne, men også rettet imod Senarat. Efter Boschouwers bortrejse fortsatte oprørerne, og til sidst følte Senarat sig tvunget til at indgå en alliance med portugiserne, hvis han ville gøre sig håb om at beholde sit kongedømme.

Omkring 1. juli blev Barretto fanget og dræbt. Máyadunné blev taget i beskyttelse om bord i de danske skibe og sejlet ud til øen Paravi Tivu, hvorfra det senere lykkedes ham at slippe til-

bage til Tanjore. Nikapitiya var blevet jaget op i Jaffnapatam, hvor han gled ud af billedet. Endelig blev det tanjorske ekspeditionskorps i Jaffnapatam i 1621 totalt slået.

Kun Senarat af Kandy klarede sig, men prisen var høj. En alliance med portugiserne som ikke levnedede ham nogen mulighed for at leve op til den traktat, hans udsending den 30. marts 1618 havde undertegnet i København. Hvis venskabet med portugiserne skulle holde, måtte Boschouwer og hans traktat kasseres. Anden mulighed gaves ikke.

At Senarat gik langt for at gøre sig fri af Boschouwer ses også i forbindelse med de titler, som Boschouwer i sin fuldmagt og i traktaten af 30. marts 1618 havde givet kejseren. De titler var: »Hr. Senarat Adassin, kejser af Ceylon, konge af Kandy, Sitawaka, Trincomalee, Jaffnapatam, Syv Korale, Panava, Batticaloa, Palagam, Yala og Kottiyar, prins af Uva, Panavaka, Pasdun Korale, Valaxe, Cotemale, Mevater og Venthanen, hertug af Billigame, Ponte-Galle, Odenoer, Jattennoer, greve af Fire Korale, Hachiepatte, Odogadasky, Kuruwita Korale og Batogedere, herre over de indre lande og overherre over den gyldne sol«⁴⁵.

Om alle de titler fortalte Gjedde i sin beretning: »Denne morgen, der jeg udi min proposition kejserens titel enumerered, holdt han sin hånd for munden, og så til sine råder og lo. Og om eftermiddagen skikked han sekretæren neder til mig med kreditivet, hvilket han begærede jeg på portugisisk ville transfere, og adspurgte hvad Den gyldne Sol betød som udi titlen stod, hvorpå jeg svared, at hans gesandt det så havde angivet såvel som den ganske titel og adspurgte, om det ikke var kejserens rette titel. Hvortil han lo og sagde, at kejseren vidste intet, hvad det betød, men hans titel at være alene konge af Kandy«⁴⁶.

Denne beskrivelse fra Ove Gjedde er jævnlige gledes næsten ordret ind i moderne historieskrivning, hvilket ses af følgende eksempel: »Det var ikke behageligt for den selvbevidste danske gesandt at være vidne til, at rajah'en under audiensen havde svært ved at holde munterheden tilbage ved oplæsningen af de

drabelige titler, som Boschouwer havde udstyret »kejseren« med eller blive bedt om at forklare, hvad der mentes med »Den gyldne Sols ridderorden« (Ole Feldbæk)⁴⁷.

Kejseren kendte altså ikke de titler, Boschouwer havde givet ham. Sådant påstod han i hvert fald. Men da Boschouwer den 30. januar 1610 rejste fra Holland, medbragte han som nævnt to breve til Senarat. I de breve, dateret Haag den 15. september 1609, omtales Senarat i indledningen som: »Til den mest strålende og mest ædle kejser af Ceylon, konge af Kandy, Trincomalee, Jaffnapatam, Syv Korale, Manar, Chilaw, Kotte, Batticaloa, og Ponte-Galle vores elskede broder udi krigen«⁴⁸.

Det brev, hollænderen Abraham Fonteyn den 30. marts 1610 skrev til Senarat, var adresseret til: »Deres strålende højhed kejser af Ceylon, konge af Kandy«⁴⁹. Den traktat, der blev indgået mellem Holland og Kandy den 11. marts 1612, var underskrevet af: »Senarat Adassin kejser af Ceylon, konge af Kandy«⁵⁰.

Det brev, Jan de Haas skrev til Senarat den 16. januar 1615, var adresseret til: »Senarat Adassin af Guds nåde kejser af Ceylon, konge af Kandy, Sitawaka, Trincomalee, Jaffnapatam, Syv Korale, Manar, Chilaw, Batticaloa, Palagam og Yala, prins af Vadamarachi, Pasdun Korale, hertug af Biligame og Ponte-Galle, greve af Fire Korale, Kuruwita Korale og Batagedere etc.«⁵¹.

Så er der ridderordenen »Den gyldne Sol«. Omkring 1660 skrev hollænderen Philip Baldæus et værk om Ceylon og dets historie. Baldæus nævnte også Senarat, Boschouwer og den traktat de sluttede den 11. marts 1612. Efter afslutningen af den, blev Senarat, ifølge Baldæus, så glad for Boschouwer, at han: »Dyngede gunstbevisning efter gunstbevisning over ham, idet han gjorde ham til prins af Migomme, Coulekorli, Anneragepoere og Miwitgael, ridder af Den gyldne Sols Orden, præsident for krigsrådet, næstkommanderende i hans geheimeråd og øverste admiral«⁵².

Det skrev Baldæus omkring 1660. På det tidspunkt lå den

fuldmagt, Boschouwer havde vist frem i København, dateret den 22. marts 1615, i Danske Kancellis arkiv, og der havde den ligget, siden Ove Gjedde i april 1622 var vendt hjem fra Ceylon. Hvis der ikke var andre end Boschouwer, der kendte ordenen Den gyldne Sol, hvor havde Baldæus så fået sin oplysning fra?

I følge portugiseren Barradas beskrivelse af Ceylon gav Senarat efter afslutningen af traktaten i 1612 Boschouwer »den sinhalesiske adelsmands gyldne hovedbånd«⁵³. Da Barradas her beskriver det samme som Baldæus, er det nok ordenen »Den gyldne Sol« han tænker på. Men Barradas beskrivelse af Ceylon er fra 1613, altså 4 år før Boschouwer dukkede op i København som ridder af »Den gyldne Sol«s orden.

For yderligere at belyse spørgsmålet kan vi se på den traktat, Ove Gjedde den 22. august 1620 i Venthanen sluttede med Senarat. I den traktat, som er indgået og underskrevet af Senarat personligt, omtales kejseren som: »Vi Senarat Adassin, kejser af Ceylon, konge af Kandy, Syv Korale, Sitawaka, Jaffnapatam, Manar, Chilaw, Panava, Batticalao, Palagam, Yala, Kottiyar, prins af Uva, Denawaka, Pasdun Korale, Valaxe, Cotemale, Mevatere og Venthanen, hertug af Billigame, Odenoer og Jattenorer, greve af Fire Korale, Hachiepatte, Odogadasky, Kuruwita Korale og Bategedere, Herre af den indre Jord og Overherre over den forgyldte Sol«⁵⁴. Kan vi konkludere, at når det gælder titler og ridderordner, så havde Senarat ikke så meget at smile af, da han så de titler, Boschouwer havde udstyret ham med.

Det virker lidt mærkeligt først at afvise en række titler, for derefter selv at underskrive sig med dem. Den usikkerhed fører os til Senarats modpart i forhandlingerne – Ove Gjedde.

Da Gjedde i april 1622 vendte hjem, afleverede han et større skrift vedrørende rejsen og de begivenheder, han havde været ude for. Der er ikke tale om en samtidig journal eller dagbog, men om et senere udarbejdet skrift, sikkert baseret på dagbogs- eller journaloptegnelser. Det fremgår da også af værkets indledning, hvor der står, at kongen: »Haver forordnet og mig

derhos befalet skriftligen Hans Kongl. Maj. at referere, efter at jeg hjemkommen var, alt hvis på samme rejse forefalde kunne«⁵⁵.

At der er tale om senere udarbejdede referater fremgår af flere steder i teksten som f.eks. den 25. maj 1620, hvor Gjedde skrev, at han allerede da fornemmede: »At der på landet intet andet var at hente, uden løgn og bedrageri«⁵⁶. Den 23. juni hvor han om en lokal fyrste skrev: »Efter hans begæring holdt han sit løfte lige så meget, som de andre«⁵⁷. Eller den 6. august, hvor han om kejserens forslag om en ny traktat skrev: »Og der jeg så, sådant ikkun løgn og ophold at være«⁵⁸.

Gjeddes værk er en senere udført beretning. Godt efterrationaliseret og udarbejdet, så Gjedde selv ikke kom til at stå alt for dårligt. Han kunne, som nævnt, ikke tåle synet af Boschouwer og de andre hollændere. Med det, og resultatet af Gjeddes opgave på Ceylon, in mente, er det forståeligt, hvis Gjedde, da han skrev sin beretning, har følt, at der var en del, der skulle bortforklares, gattes ud eller skubbes over på andre. Hvem var vel nærmere til at få skylden end den storsnudedede hollænder, der oven i købet var død, og derfor ude af stand til at tage til genmæle.

Gjedde var i klemme, da han skrev sin beretning, men det lykkedes ham at klare det, så ikke alene kongen, men også senere tiders historikere har fulgt det syn, Gjedde anlagde. Vi har her set et enkelt eksempel, men her følger flere: »At Gjedde har udført sit betroede hverv til Christian IV's tilfredshed kan skjønnes deraf, at han siden er blevet hæderligen belønnet og fremmet. Thi om hele sendelsens øjemed end ikke ganske op-

Ove Gjedde (1594-1660), leder af Ostindisk Kompagnis første ekspedition til Ceylon og Indien. Stik af Albert Haelwegh efter maleri af Abraham Wuchters. (Foto: Handels og Søfartsmuseet). *Ove Gjedde (1594-1660), leader of the East India Company's first expedition to Ceylon and India. Copperplate by Albert Haelwegh based on a painting by Abraham Wuchters. (Photo: Danish Maritime Museum).*

Illustri & Generoso Domino Ozono Gjedde Dno de
 Tommerup, Equiti Aurato Regni Danicae Thalassiarcho &
 Senatori, Ser: Reg: Maj: Praefecto Helsingburgensi:
 M^o consilio p^o M^o Haslewich scilicet et ceteris Cum gratia R^o D^o

fyldtes efter kongens ønske, så har denne vist tilfulde indset, at Gjedde mindst kunne bære skylden derfor. Bouschouvers be-
drageriske løfter gjorde, at udrustningen ikke gaves den kraft,
som var nødvendig for at udrette noget« (Wichmann)⁵⁹.

»Desværre viste det sig først senere, at det hele var en stor
svindel. Boschouver havde ført alle bag lyset; det dokument,
der indeholdt fuldmagten fra kejseren, havde han selv forfat-
tet, og de skildringer, han gav af kejserens magt, var helt igen-
nem løgnagtige« (Sophie Petersen)⁶⁰.

»Det viste sig senere, at denne (Boschouver, min anm.) i alle
henseender havde spillet falsk spil og ført kongen og hans
mænd bag lyset. Det dokument, der indeholdt fuldmagten fra
kejseren, havde han selv forfattet, og de skildringer, han gav af
kejserens magt, var i bund og grund usandfærdige..... Hollæn-
derne, som kendte manden og situationen i Det fjerne Østen til
punkt og prikke, lod sig ikke narre af ham, men i København,
hvor man vidste lige så lidt om forholdene på Ceylon som om til-
standen på månen, har han rimeligvis imponeret de fleste« (Be-
ring Lisberg)⁶¹.

»Så dukkede der en hollænder, som kaldte sig Marchelis de
Boschouver, op i København. Boschouver fortalte, at han
havde levet en årrække på Ceylon og præsenterede sig for kon-
gen som den ceylonesiske kejsers personlige rådgiver, fyrste af
Migomme, ridder af Solens Orden, øverste i kejserens krigsråd
og storadmiral i hans flåde med mere. Den var ikke gået
hjemme i Holland, men Christian Frederiksen (Christian IV,
min anm.) blev imponeret« (Thorkild Hansen)⁶².

Endelig et sidste eksempel: »Først hen på foråret 1622 kom
Ove Gjedde tilbage til København. Kongen måtte indse, at det
store Ceylonesiske eventyr havde været et luftkastel, og der kan
næppe herske tvivl om, at han har set hjul og stejle for sig, da
Gjedde berettede om Boschouvers svindel« (Benito Scocoz-
za)⁶³.

Lad os derefter vende tilbage til historiens hovedperson Mar-

chelis Michielsz de Boschouwer. Vi kan hurtigt slå fast, at når det gjaldt kejserens titler, så var han ikke svindler. Med hensyn til Senarats position på Ceylon er det derimod vanskeliggere. For dels ved vi ikke, hvad han egentlig sagde under møderne med Christian IV, men det har næppe været kedeligt at høre på. Dels var situationen på Ceylon så forandret, da Gjedde ankom, at det, uanset hvad Boschouwer havde sagt, ville have været forkert. Tilbage er spørgsmålet om fuldmagten. Var den falsk? Før vi besvarer det spørgsmål, er der et andet spørgsmål, der skal løses? For hvad havde Boschouwer egentlig med sig, da han i marts 1615 rejste fra Ceylon?

Vi har her set, at han medbragte om ikke en fuldmagt så en introduktionsskrivelse til Hans de Haas i Tierepopliere. I det brev skrev Senarat: »De har nævnt andre spørgsmål såsom portugiserne på Ceylon. De vil forstå, at den omtalte person (Boschouwer, min anm.) ved lige så meget om dette som mig selv. Han har undersøgt det hele meget nøje, så fra ham kan De høre alt, hvad De måtte ønske om hvorfor og hvordan, da jeg stoler på ham, jeg har modtaget hans ed på hans troskab, er jeg sikker på, at han vil ordne disse affærer til begge sider uden forrædderi«⁶⁴.

I sit svar til Gjedde den 28. juni nævnte Senarat, at Boschouwer havde befaling til at handle med Holland eller andre nationer på en sådan måde, at de, når portugiserne var slået, kunne få to havne med tilhørende forter. Det løfte nævntes ikke i brevet til Hans de Haas. Det er heller ikke nævnt i den fuldmagt, Boschouwer viste frem i København, og som i følge Senarat var falsk.

Under mødet i Venthanen nævnte Senarat den 18. august, at han alligevel ville overholde den traktat, Boschouwer havde indgået i København. Ikke for hans gesandts skyld: »Men for det venskab min herre på hans brev havde bevist«⁶⁵.

Hvilket brev hentydes der til her? Det kan ikke være fuldmagten, for den var falsk. Introduktionsskrivelsen var til Hans de

Haas, og den fuldmagt, eller løftet om de to havne med forter, som Senarat sagde, at han havde givet Boschouwer med, da han rejste, havde Gjedde tilsyneladende aldrig hørt om. Vi må derfor spørge: Hvor mange introduktionsskrivelser eller fuldmagter havde Boschouwer egentlig med sig, da han i marts 1615 rejste fra Ceylon?

Den fuldmagt Boschouwer viste frem i København gav store beføjelser. Men var de større, end dem Boschouwer i 1613 havde modtaget, da Senarat gjorde ham til formynder for den mindreårige tronarving med følgende fuldmagt: »Med fuld myndighed til at styre riget«⁶⁶.

Man må også spørge, hvad formålet var med at sende Boschouwer ud i verden for at skaffe hjælp, hvis ikke han havde en ordentlig fuldmagt med sig. Vi er i 1600-tallet, der var hverken telefoner, telegraf eller telex, så man kunne få nye ordrer eller nye beføjelser, hvis det var nødvendigt.

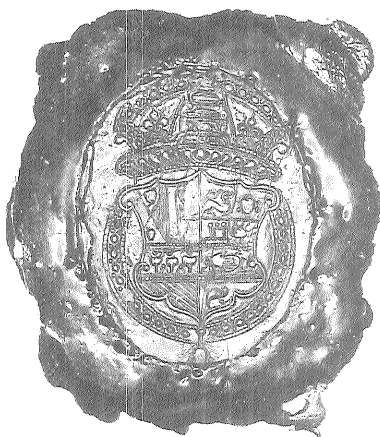
Om selve fuldmagten er så kluntet lavet, som det nogle steder er hævdet, er også usikkert. For nok er Senarats segl på fuldmagten ikke så flot, som det af Boschouwers, der hænger under traktaten af 30. marts 1618. Men fuldmagten var et rejsedokument, ikke en traktat, og mange danske skibe er sendt ud i verden med breve forsejlet af den danske konge med et segl, der absolut ikke er mere prangende, end det segl Boschouwer fremviste i København.

Hertil kommer, at hvis man sammenligner det segl, der sidder på Boschouwers introduktionsskrivelse til Hans de Haas, dateret den 14. marts 1615, et segl som vi ved er ægte, med det segl der sad på fuldmagten af 22. marts, så må man nok sige, at det sidste er det pæneste i udførelsen.

De to segl er lavet efter hver sin metode. Seglet på fuldmagten i København er skåret ud i et metalstempel, medens seglet på brevet til Hans de Haas, der har mere afrundede former, er lavet ved en støbning, muligvis efter à cire perdu metoden. Uanset den forskellige metode, så er seglene ens helt ned i de

Senarat Adassins segl. Øverst: Det segl der sidder på introduktionsskrivelsen til Hans de Haas af 14. marts 1615. Nederst: Det evt. falske segl på fuldmagten af 22. marts 1615. (Algemeen Rijksarchief s-Gravenhage og Rigsarkivet, København). *Senarat Adassin's seal. Above: The seal which was attached to the letter of introduction to Hans de Haas dated March 14th 1615. Below: The seal, possibly false, on the power of attorney of March 22nd 1615. (Algemeen Rijksarchief s-Gravenhage and Rigsarkivet, Copenhagen.*

mindste detaljer og unøjagtigheder, bortset fra et sted: Seglet fra København mangler den store yderste krans som ses på seglet til Hans de Haas. Man må derfor spørge, om det virker logisk, at man laver en forfalskning, der er nøjagtig i mindste detalje, men lavet efter en anden metode og uden noget så væsentligt som den yderste krans? Om selve dokumentet må man sige,

at hvis der er tale om en forfalskning, så er den i hvert fald hæderlig udarbejdet.

Vi må heller ikke glemme, at Boschouwer var død på rejsen til Ceylon. Men han havde vel ikke planlagt at dø i Stephan van Hagens Bay. Han havde regnet med at komme tilbage og stå til ansvar for den traktat, han havde indgået i København. Det er derfor også sandsynligt, at Boschouwer under forhandlingerne med Christian IV ikke er gået længere, end at han kunne være til stede i lokalet, når resultatet blev læst højt for Senarat.

Endelig til sidst er der motivet. Senarat havde et motiv for at undsige den traktat, Boschouwer havde indgået i København, nemlig den ny politiske situation i Kandy og den alliance han havde indgået med portugiserne.

Gjedde havde ét motiv til at hænge Boschouwer ud som svindler, nemlig at forklare den fiasko han havde haft på Ceylon på en måde, så det ikke ville skade Gjeddes karriere.

Hvilket motiv havde Boschouwer? Det ville selvfølgelig være en fordel for ham, hvis Senarat ville blive tilfreds med den traktat, han havde sluttet i København, men bortset fra det er der intet af det, han laver i København, der er til fordel for ham personligt. Boschouwer var sikkert, hvad også Jon Olafsson nævnte, både stolt og hovmodig. Han har ført sig frem og har ikke haft en ringe mening om sin egen værdi. Han har snakket godt for sig under møderne med Christian IV, og der er næppe blevet smurt for tyndt på. Alt det er sandt nok, men lad os ikke glemme det væsentlige: Boschouwer var sendt ud for at skaffe hjælp – og han skaffede hjælp. – Netop på det punkt adskilte Boschouwers resultat sig fra Ove Gjeddes.

Boschouwer havde, som nævnt, forståelse for Ceylons strategiske placering og dets betydning som base midt i Det indiske Ocean. Et støttepunkt hvorfra man kunne angribe de portugisiske handelsruter mellem Ormuz, Goa og Malacca. Men også et støttepunkt hvorfra man kunne styre og beskytte sit greb om Coromandelkysten, hvor portugiserne stod meget svagt, og

som derfor hurtigt var blevet stedet, hvor de andre europæiske nationer havde lagt den væsentligste del af deres handel.

Det faldt derfor Boschouwer naturligt at rejse hjem til Holland, da han skulle skaffe hjælp. Således at hollænderne kunne få øen, og dermed den fordelagtige placering i kampen om den ostindiske handel. Det var først, da de afslog ikke ville anerkende Ceylons strategiske betydning, som både Sebald de Wert og Boschouwer havde påpeget, at han opgav. Formålet, at give hans eget land fordel, trådte derefter i baggrunden for løftet til Senarat og den opgave han havde fået pålagt, og han rejste til København. Var fuldmagten, han fremviste i København, falsk? Det bliver vel aldrig opklaret, men egentlig er det heller ikke så vigtigt. For hvis Senarat virkelig havde haft brug for den danske hjælp, havde han så afvist den med den begrundelse, at fuldmagten var falsk?

For den danske hjælp skulle Senarat betale 94.449 rdl. og 3 ort. De penge havde han ikke, for landet var ødelagt af krige og oprør, meddelte han Ove Gjedde. Da Vimala Dharma i 1594 giftede sig med Dona Catherina, var der tale om, at en oprørsleder overtog et land, der nyligt var befriet efter krig og besættelse. Vimala Dharma tilhørte en ny kongeslægt, han er næppe kommet på tronen uden modvilje fra adelens side, men det var der råd for. Han købte dem. I alt 4.859.538 hollandske gylden blev der i forbindelse med brylluppet delt ud i form af gaver til landets adel⁶⁷.

Tallet stammer fra Baldæus og skal derfor nok tages med alt muligt forbehold. Men selv med det in mente: Hvis Senarat virkelig havde haft brug for Gjeddes hjælp, så havde han nok fundet i det mindste de 94.449 rdl, og hvem ved om ikke Ove Gjedde havde været til at forhandle med angående de 3 ort.

Litteratur

Utrykte kilder:

Danske Kancelli: Pakke B 144 og B 169. Rigsarkivet, København.
Ostindien nr. 1 og nr. 2 a. Rigsarkivet, København.

Trykte kilder:

Philip Baldæus: A True and Exact Description of the Most Celebrated East India Coasts of Malabar and Coromandel as Also of the Isle of Ceylon. Churchills Collection of Voyages and Travels. Bind III, London 1752.
G.A. Ballard: The Arrival of the Dutch and British in the Indian Ocean og The Downfall of Portugal in the East. Mariners Mirror. Bind XII, London 1926.
Cambridge Economic History of Europe. Ed: E.E. Rich & C.H. Wilson. Bind IV, Cambridge. 1967.
Cambridge Economic History of India. Ed: Tapan Raychudhuri og Irfan Habib, Cambridge bd I, 1982.
F.C. Danvers: The Portuguese in India. Bind II, London 1894.
L. Laursen: Danmark-Norges Traktater. Bind III, København 1916.
Danmarks Søfart og Handel. Red: H.C. Bering Lisberg. Bind I, København 1919.
Ole Feldbæk og Ole Justesen: Kolonierne i Asien og Afrika. København 1980.
Ole Feldbæk: Danske Handelskompagnier 1616-1843. København 1986.
Ove Gjedde: Fortegnelse paa alt, hvis paa denne Indianske Reise forefalden er, fra Begyndelsen den 14 Novembris Anno 1618 og indtil den 4 Martii Ao 1622 og Fortegnelse paa alt hvis paa Ceilon med Keiseren saa og paa Coromandel med Naichen of Tanjour forefalden er fra 18 May 1620 till jun. 1621. J.H. Schlegel red: Samlung zur Dänischen Geschichte. Bind I, København 1773.
Hans Gregersen: Trankebar. Wormianum 1987.
Thorhild Hansen: Jens Munk. København 1965.
Kancelliets Brevbøger 1616-1620. Red: L. Laursen. København 1919.
Jon Olafsson: Islænderen Jon Olafssons Oplevelser som Ostindiefarar under Christian den IV. Red: J. Clausen og P.Fr. Rist. København 1907.
Samme: The Life of the Icelander Jon Olafsson, Traveller to India. Red: Dame Bertha Philpotts. Liechtenstein 1967.
Gunnar Olsen: Dansk Ostindien 1616-1732. Vore Gamle Tropekolonier. Bind V, København 1967.
Sophie Petersen: Danmarks gamle Tropekolonier. København 1946.

- P.E. Pieris*: Ceylon: The Portuguese Era. Vol I-II. Colombo 1913.
- Samme*: Some Documents Relating to the Rise of the Dutch Power in Ceylon 1602-1670. Colombo 1929.
- Tapan Raychaudhuri*: Jan Company in Coromandel 1605-1690. S-Gravenhagen 1962.
- J.H. Schlegel*: Umständliche Nachricht vom Ursprunge der Ostindischen Compagnie in Dänemark. Schlegel red: Samlung zur Dänischen Geschichte. Bind I, København 1773.
- Benito Scocozza*: Christian den IV. København 1987.
- C.R. de Silva*: The Portuguese in Ceylon 1617-1638. Colombo 1972.
- K.M. de Silva*: A. History of Sri Lanka. London 1981.
- E.F. Wichmann*: Det ostindiske Kompagnies Stiftelse i Danmark og sammes første Expedition til Indien 1618. Rieses Arkiv for Historie og Geografi. Bind XXV, København 1826.
- Richard Willerslev*: Danmarks første Aktieselskab. Historisk Tidsskrift 10. række, bind VI, København 1944.

Noter

- ¹ *Jon Olafsson* side 3-5.
- ² *Pieris*: Ceylon bind I, side 46-48.
- ³ *Pieris*: Ceylon, bind I, side 212-213. De Silva: 118.
- ⁴ *De Silva*: side 118.
- ⁵ I årene 1580 til 1640 var Spanien og Portugal samlet i et dobbeltmonarki under den spanske konge.
- ⁶ *Pieris*: Some Documents side 32.
- ⁷ *Pieris*: Some Documents side 33. Baldæus: side 611.
- ⁸ *Pieris*: Some Documents side 36.
- ⁹ *Samme*: side 34-35.
- ¹⁰ *Samme*: side 35.
- ¹¹ *Pieris*: Ceylon bind I side 413-417.
- ¹² *Pieris*: Some Documents side 37.
- ¹³ *Baldæus*: side 613-614 hvor begge breve er trykt.
- ¹⁴ *Pieris*: Some Documents side 38.
- ¹⁵ *Baldæus*: side 615-616 hvor hele traktaten af 8. marts 1612 er aftrykt.

- ¹⁶ *Pieris*: Some Documents side 42.
- ¹⁷ *Baldæus*: side 621.
- ¹⁸ *Samme*: side 622-623 hvor hele fuldmagten er aftrykt.
- ¹⁹ *Raychaudhuri*: Jan Company side 23.
- ²⁰ *Pieris*: Some Documents side 48.
- ²¹ *Samme*: side 49.
- ²² Se bl.a. *Schlegel*: Ostindiske Kompagni side 175.
- ²³ Kancelliets Brevbøger 1616-1620: side 12.
- ²⁴ Cambridge Economic History of Europe: bind IV side 257.
- ²⁵ The Life of Jon Olofsson: side 179. Se også Vore gamle Tropekolonier bind V side 37 og Dansk biografisk Leksikon.
- ²⁶ *Willerslev*: side 623.
- ²⁷ Danske Kancelli pakke B 169.
- ²⁸ Danmark-Norges Traktater bind III side 328-336.
- ²⁹ *Samme*: bind III side 336-338.
- ³⁰ *J.H. Schlegel* red. Fortegnelse paa alt hvis paa denne Indianske Reise Forefalden er: side 186.
- ³¹ *Willerslev*: side 626.
- ³² Particulier Instruction for Skibet David: Danske Kancelli pakke B 144.
- ³³ *Feldbæk*: Danske Handelskompagnier side 12.
- ³⁴ *Schlegel* red. Fortegnelse paa alt hvis paa denne Indianske Reise forefalden er: side 84-85.
Samme: Ostindiske Kompagni: side 101. Se også Danske Kancelli pakke B 169: Extract af de udi Dag ankomne Breve fra den Ostindiske Flode, hvor der står: At 240 man var døde på rejsen til Taffelbayen. At »Gesandten den Zeylonske at være ilde tilpas«, og at man på sådanne rejser: »Ikke ydermere at bruge danske folk fordi de ere lade og til slig en lang rejse ubekvem«.
- ³⁵ *Schlegel* red: Fortegnelse paa alt hvis paa denne Indianske Reise forefalden er: side 109.
- ³⁶ *Samme*: side 111.
- ³⁷ *Samme*: side 38.
- ³⁸ *Samme*: side 43.
- ³⁹ *Samme*: side 49-50.
- ⁴⁰ *Samme*: side 51-52.
- ⁴¹ *Hans Gregersen*: side 22.
- ⁴² *Schlegel* red. Fortegnelse paa alt hvis paa Ceilon etc. side 57.
- ⁴³ *Samme*: side 58.
- ⁴⁴ *Samme*: side 41.
- ⁴⁵ Danske Kancelli bind III side 328.
- ⁴⁶ *Schlegel* red. Fortegnelse paa alt hvis paa Ceilon etc. side 56.

- ⁴⁷ *Ole Feldbæk*: Asien side 56.
- ⁴⁸ *Baldæus*: side 614.
- ⁴⁹ *Pieris*: Some Documents side 35.
- ⁵⁰ *Samme*: side 39.
- ⁵¹ *Samme*: side 47.
- ⁵² *Baldæus*: side 616.
- ⁵³ *De Barradas*: Da Description of Ceylon in 1613, ikke eksisterer på et dansk bibliotek, er citeret her fra *Pieris*: Ceylon bind I side 419.
- ⁵⁴ Danmark-Norge traktater bind III side 350.
- ⁵⁵ *Schlegel* red. Fortegnelse paa alt hvis paa denne Indianske Reise forefalden er etc. se indledningen.
- ⁵⁶ *Samme*: side 37.
- ⁵⁷ *Samme*: side 42.
- ⁵⁸ *Samme*: side 51.
- ⁵⁹ *Wichmann*: side 337.
- ⁶⁰ *Sophie Petersen*: side 17.
- ⁶¹ *Bering Lisberg*: side 302-303.
- ⁶² *Thorchild Hansen*: side 241.
- ⁶³ *Benito Scocozza*: side 145..
- ⁶⁴ *Pieris*: Some Documents side 50.
- ⁶⁵ *Schlegel* red. Fortegnelse paa alt hvis paa Ceilon etc. side 58.
- ⁶⁶ *Baldæus*: side 622.
- ⁶⁷ *Baldæus*: side 608.

Marchelis Michielsz Boschouwer – Empire Builder or Swindler

Summary

In November 1617 a Dutchman called Marchelis Boschouwer arrived in Denmark. In his audiences with King Christian IV he stated that he had been sent by Emperor Senarat Adassin of Ceylon in order to obtain help in the Emperor's war against the Portuguese. As proof of his identity he presented a power of attorney from the Emperor dated »The imperial camp in Domba, March 22nd 1615.

The Danish king believed Boschouwer and on March 30th 1618 a treaty was concluded between Christian IV and Emperor Senarat Adassin's ambassador

Marchelis Boschouwer. Under the terms of the treaty Denmark and Ceylon were to enter into a seven-year alliance. Denmark was to help the Emperor with a fully armed warship as well as 300 auxiliary troops. For this help the Emperor was to pay 94,449 rix-dollars (rdl) and 3 ort, as well as giving Denmark first claim to the export of spices from Ceylon. A Danish auxiliary fleet under the leadership of a young nobleman called Ove Gjedde set sail in November 1618 bound for Ceylon.

During the trip across the Indian Ocean Marchelis Boschouwer died in Stephen van Hagen's Bay, and when the fleet reached Ceylon in May 1620 the Emperor would not recognize the treaty which had been signed in Copenhagen. Instead he claimed that his ambassador had never been given the authority to enter into such a treaty, least of all to sign a promissory note for 94,449 rdl. and 3 ort, an amount which the Emperor had no way of paying.

Ever since that time there has been a tendency among historians to lay the blame for this fiasco on Marchelis Boschouwer, in effect accepting the explanation that Boschouwer had presented a false power of attorney in Denmark and had exceeded his authority when he concluded the treaty of March 30th 1618.

This article attempts to give a different explanation. It points out that the situation on Ceylon had changed completely between March 1615, when Boschouwer had left the island, and May 1620 when Gjedde arrived there. A rebellion had taken place, directed at least in part against Senarat, and he had therefore been forced to enter into an alliance with the Portuguese. This alliance left him with no possibility of keeping the agreement which Boschouwer had made, no matter what form that agreement took. He therefore chose to disavow his envoy.

It is also emphasized that it was in Ove Gjedde's interest to put the blame for the fiasco on Boschouwer, and in that respect certain discrepancies in Ove Gjedde's account of the voyage are pointed out.

Another important piece of evidence is the fact that the Emperor had previously demonstrated great trust in Boschouwer, and had given him powers of attorney that were greater than the one which he now denied having given him. The question remains what was the point of sending Boschouwer out into the wide world to obtain help if he was not in possession of a proper power of attorney. The fact that Boschouwer set off to return to Ceylon with the fleet also indicated that he did not believe he had gone further in the negotiations with Denmark than he could justify to Senarat Adassin. Naturally Boschouwer had not planned to die on the journey back to Ceylon, but his death was certainly opportune for Senarat and Gjedde. Each of them now had their own motive for laying the blame for the fiasco on Boschouwer. After all, as is well known, dead men tell no tales.